

BYGGBRANSCHEN I SAMVERKAN
UTVÄRDERING AV ÅTGÄRDER MOT SVARTARBETE - PROFESSIONELL MARKNAD

MAJ 2006

INNEHÅLL

Sammanfattande slutsatser	3
1. Bakgrundsdata.....	5
2. Möjlighet att kontrollera om entreprenör använder svart arbetskraft.....	6
3. Önskemål om information från Skatteverket.....	11
4. Förslag till åtgärder mot svart arbetskraft	13
5. Ansvar för åtgärder mot svart arbetskraft	15
6. Bedömda effekter av föreslagna åtgärder mot svartarbete	18
7. Kommentarer från de intervjuade	25

BILAGA

Tabellredovisning av fråga om bedömd effekt av föreslagna åtgärder mot svartarbete i åtgärdsprogram

SAMMANFATTANDE SLUTSATER – PROFESSIONELL MARKNAD

Den genomförda utvärderingen av åtgärder mot svartarbete baseras på 200 intervjuer med beställare, byggnads-/anläggningsföretag samt hantverks-/installationsföretag. Det övergripande syftet är att ge en bild av förutsättningarna för att motverka svartarbete i olika former samt att bedöma effekter av det åtgärdspaket, som utarbetats av Byggbranschen i samverkan.

Mer än hälften av de intervjuade anser att det finns ganska eller mycket stora möjligheter att kontrollera om en entreprenör använder sig av svart arbetskraft, medan övriga har motsatt uppfattning. Särskilt tveksamma till dessa möjligheter är hantverks- och installationsföretagen, vilket kan bero på att dessa oftast tillhör de minsta aktörerna i byggprocessen och därmed har mer begränsade resurser för kontroller m m.

Det finns flera hinder för att upptäcka användning av svart arbetskraft. Det kan vara att man inte vet hos vem den som utför ett arbete är anställd eller att det förekommer inhyring av arbetskraft från bemanningsföretag. Särskilt hantverks- och installationsföretagen anser att det även kan vara svårt att kontrollera en entreprenörs inbetalning av skatter och avgifter. Att det är snabbt och enkelt att göra olika kontroller, gärna via Internet, betonas av många beställare och entreprenörer.

Den information som man vill ha från Skatteverket är framför allt uppgifter om obetalda avgifter och skatter. Detta gäller samtliga grupper och många skulle även vilja ha tillgång till en effektiv telefonservice och kunna få uppgifter om var en person är anställd.

De intervjuades egna förslag mot svartarbete domineras av önskemål om sänkta skatter och avgifter, effektiv identifiering av personer på byggarbetsplatser samt ökad samverkan mellan olika aktörer inklusive de statliga.

Ansvar för att hindra användning av svart arbetskraft åläggs främst huvudentreprenören, men även beställaren/byggherren anses ha ett betydande ansvar för detta. Uppfattningen om ansvar varierar en hel del mellan de olika grupperna. Att informera beställaren om möjliga åtgärder för att hindra svartarbete anser en samlad majoritet främst ligga hos Skatteverket eller staten.

Bedömningen av effekter av de förslag till åtgärder som utarbetats av Arbetsgruppen mot svartarbete inom byggnadssektorn varierar en del mellan grupperna, men visar totalt sett en god samstämmighet. Flertalet åtgärder anses ge god effekt och i särskilt hög grad gäller detta att de som uppehåller sig på en arbetsplats bär väl synliga namnbrickor och kan identifiera sig med ID-handling. Andra särskilt effektiva åtgärder bedöms vara krav på förteckning av alla som uppehåller sig på en byggarbetsplats med personuppgifter och arbetsgivare samt att införa ett nytt 50-procentigt ROT-avdrag för konsumentmarknaden.

Ytterligare åtgärder som de intervjuade bedömde som effektiva var krav i handlingar att samtliga entreprenörer och underentreprenörer ska arbeta vitt samt att Skatteverket ska ges rätt till oanmälda arbetsplatsbesök för kontroller.

1. BAKGRUNDSDATA

Totalt har 200 telefonintervjuer genomförts med följande kategorier:

Kategori	Antal intervjuer
Privata beställare	50
Offentliga beställare	50
Byggnads-/anläggningsentreprenörer	50
Hantverks-/installationsföretag	50
TOTALT	200

De intervjuade företagen är verksamma över hela landet och entreprenörgrupperna domineras av medelstora företag/enheter, som har nära kontakt med den dagliga verksamheten ute på olika typer av arbetsplatser och därmed goda förutsättningar att bedöma möjliga åtgärder för att motverka svarta tjänster.

Intervjuerna har genomförts av Industrifakta AB under perioden mars-april 2006 och delvis baserats på det förslag till åtgärdsprogram mot svarta arbeten, som utarbetats av Byggbranschen i samverkan.

2. MÖJLIGHET ATT KONTROLLERA OM ENTREPRENÖR ANVÄNDER SVART ARBETSKRAFT

En kritisk fråga i samband med utarbetande av åtgärder mot svart arbetskraft är vilka möjligheter som finns för den som köper tjänster att kontrollera förekomsten av sådan. Om dessa är små eller förenade med stora kostnader, är det troligt att olika åtgärder får begränsade effekter, även om dessa har hög ambitionsnivå. Det är därför viktigt att identifiera de hinder, som kan finnas för att en köpare av tjänster ska kunna upptäcka eventuell användning av svart arbetskraft hos sina leverantörer, liksom att få en bild av de informationsbehov som finns.

Källa: Industriefakta AB

Hur stora möjligheter anser du att ni idag har att kontrollera om en entreprenör eller underentreprenör använder sig av svart arbetskraft?

Andel av samtliga intervjuade, procent

	Totalt	Privata beställare	Offentliga beställare	Byggnads-/anläggningsentrepren.	Hantverks-/installationsföretag
Mycket stora	14	14	16	22	4
Ganska stora	44	52	50	44	30
Ganska små	31	26	26	24	46
Mycket små	11	8	6	8	20
Vet ej/ej svar	1	-	2	2	-

Drygt hälften av samtliga intervjuade anser att det i dag finns ganska eller mycket stora möjligheter att kontrollera användning av svart arbetskraft hos de entreprenörer man använder. Samtidigt har mer än 40 procent motsatt uppfattning och detta förklaras främst av avvikande svar från hantverks- och installationsföretagen. Hos denna grupp är det två tredjedelar, som uppger att man har svårigheter och 20 procent anser att dessa är betydande.

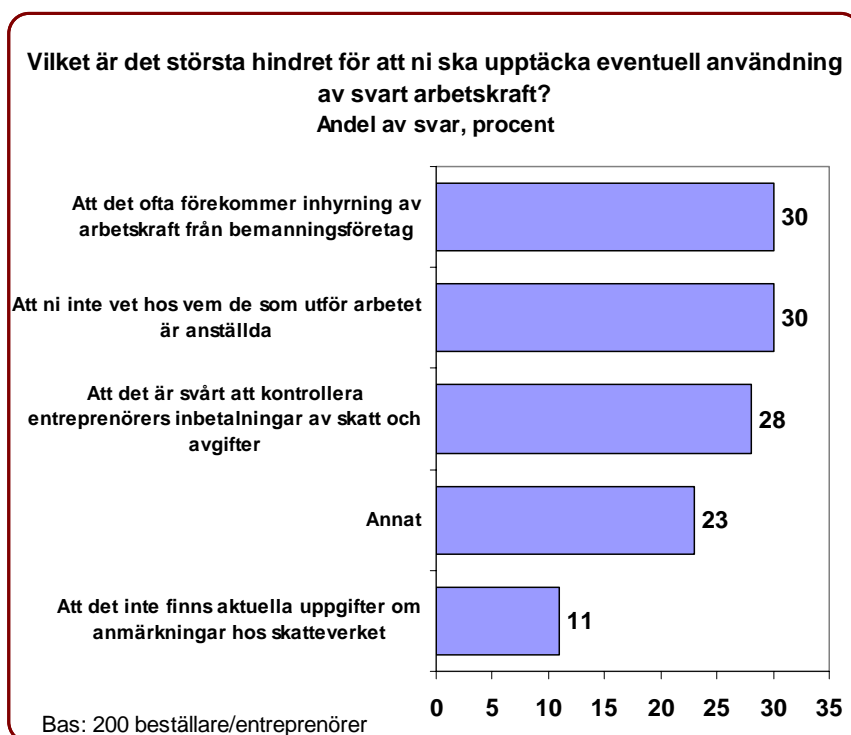
Den enda skillnaden mellan övriga grupper är att fler av byggentreprenörerna anser att man har mycket stora kontrollmöjligheter.

Bakom svaren ovan finns ett stort antal kommentarer och förklaringar. Dessa pekar på bl a följande aspekter, som kan minska risken för att det förekommer svart arbetskraft:

- Kontinuitet i samarbetet med sina entreprenörer som ökar kunskaperna om dessa.
- Små orter eller tydligt lokalt avgränsade marknader där aktörerna normalt känner varandra relativt väl.
- Aktivt samarbete med Skatteverket.
- Egna välfungerande kontrollrutiner vid upphandling av underentreprenader.
- Kontinuerligt samarbete med kronofogde, byggherreförening och/eller fackförbund.

- Krav på legitimation hos alla som finns på byggplatsen.
- Att endast använda välkända företag.
- Tydliga avtal med alla entreprenörer.
- Information vid byggmöten.

Som förklaring till kontrollsvårigheter nämns främst tidsbrist och att möjligheten till kontroll minskar, när det förekommer entreprenörer i flera led.

Källa: Industrifakta AB

Vilket är det största hindret för att ni ska upptäcka eventuell användning av svart arbetskraft?

Andel av samtliga intervjuade, procent

	Totalt	Privata beställare	Offentliga beställare	Byggnads-/anläggningsentrepren.	Hantverks-/installationsföretag
Att ni inte vet hos vem de som utför arbetet är anställda	30	32	28	34	26
Att det ofta förekommer inhyrning av arbetskraft från bemanningsföretag	30	16	24	32	46
Att det är svårt att kontrollera entreprenörers inbetalningar av skatt och avgifter	28	26	24	22	40
Annat	23	28	38	18	8
Att det inte finns aktuella uppgifter om anmärkningar hos Skatteverket	11	12	4	18	8

Uppenbarligen finns det flera betydande hinder för att upptäcka eventuell användning av svart arbetskraft. Tre av dessa verkar ha ungefär samma dignitet – att veta var en person är anställd, att det ofta förekommer inhyrning från bemanningsföretag samt att det är svårt att kontrollera att en entreprenör gör alla inbetalningar av skatt och avgifter.

Att det inte skulle finnas aktuella uppgifter om anmärkningar hos Skatteverket uppges endast vara ett större hinder av ca 10 procent av de intervjuade, men det finns skillnader mellan grupperna i flera fall. Det sistnämnda upplevs t ex som ett obefintligt problem bland offentliga beställare, men som ett större hinder hos byggtreprenörerna. Störst skillnad gäller förekomsten av inhyrd arbetskraft från bemanningsföretag. Detta upplevs som ett stort hinder bland hantverks- och installationsföretagen, men som ett måttligt problem hos privata beställare. Även svårigheter att kontrollera inbetalning av skatt och avgifter uppges som ett väsentligt större problem hos hantverks-/installationsföretag än hos övriga grupper.

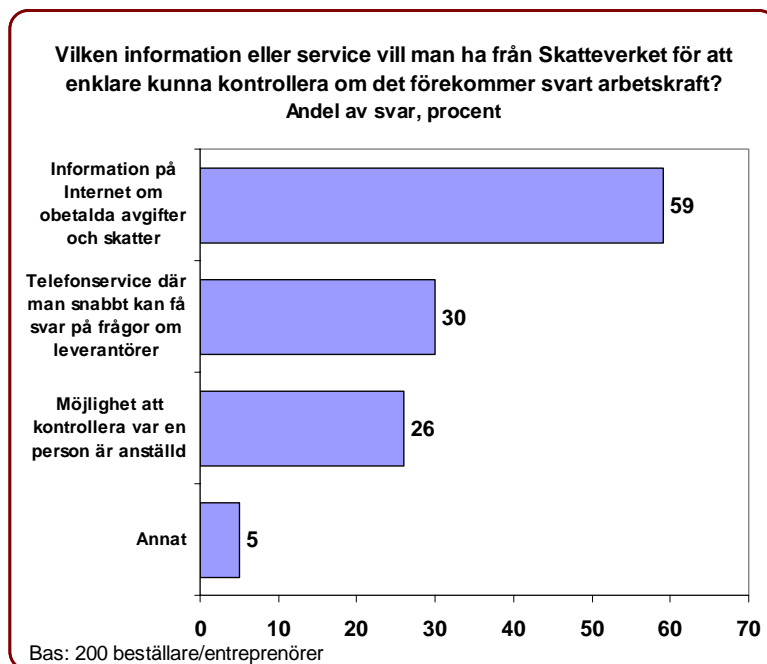
Exempel på andra hinder än ovan redovisade är bl a följande:

- Företag från andra orter är svårare att kontrollera.
- Omöjligt att gå in hos underentreprenörer och kontrollera alla anställda.
- Svårigheter att få inblick i konkurrerande företag.
- Svårt att veta exakt vilka uppgifter man behöver och om dessa är aktuella.

Många av de intervjuade upplevde inga hinder eller problem med att upptäcka eventuell användning av svart arbetskraft, men påpekade i flera fall att detta inte heller var deras ansvar att kontrollera.

3. ÖNSKEMÅL OM INFORMATION FRÅN SKATTEVERKET

Det finns önskemål hos de intervjuade om information och service från Skatteverket, som skulle underlätta kontroll av svart arbetskraft. Främst gäller detta att kunna få uppgifter om obetalda avgifter och skatter via Internet, som anses önskvärt av ca 60 procent av de intervjuade.

Källa: Industriefakta AB

Vilken information eller service skulle ni vilja ha från Skatteverket för att enklare kunna kontrollera om det förekommer svart arbetskraft?

	Totalt	Privata beställare	Offentliga beställare	Byggnads-/anläggningsentrepren.	Hantverks-/installations företag
Information på Internet om obetalda avgifter och skatter	59	58	64	50	64
Telefonservice där man snabbt kan få svar på frågor om leverantörer	30	36	28	30	26
Möjlighet att kontrollera var en person är anställd	26	28	22	26	26
Annat	5	4	4	10	2

Önskemålen om information och service från Skatteverket är relativt likartad mellan de olika beställarna och entreprenörerna. Samtliga grupper anser att webbaserad information om obetalda skatter och avgifter är viktigast, men även telefonservice och möjlighet att kontrollera var en person är anställd får liknande svarsandelar.

I kommentarerna och förslagen till andra alternativ nämns bl a följande:

- Enkelheten i samband med kontroller är en viktig aspekt.
- Någon form av checklista på Internet skulle kunna underlätta.
- Möjligheter att ställa frågor via e-post uppfattas av flera som ett bra alternativ.

Telefon- och e-postkontakter med Skatteverket förekommer redan idag, men erfarenheterna av dessa former tycks variera mellan olika orter. Man påpekar dock att dessa kontakter ger information om företag, men inte om deras anställda eller om enskilda personer, vilket begränsar värdet av denna service.

En gemensam nämnare för många av förslagen är att hitta former för ett enklare, effektivare och mer uppdaterat informationsflöde mellan de olika parterna inklusive Skatteverk och olika myndigheter.

4. FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER MOT SVART ARBETSKRAFT

Två tredjedelar av de intervjuade hade egna förslag till tänkbara åtgärder för att hindra användning av svart arbetskraft. Flest förslag hade de privata beställarna och hantverks-/installationsföretag, medan det var något mindre andelar av övriga grupper, som föreslog konkreta åtgärder.

De föreslagna åtgärderna sammanfattas nedan och varierar en hel del vad gäller karaktär och inriktning, men kan ändå på flera sätt bidra till det fortsatta arbetet med att utarbeta olika åtgärdsprogram.

Förslag till åtgärder för att hindra användning av svart arbetskraft
(Totalt 200 intervjuer, varav 65 procent lämnat någon form av förslag)

- Mer aktiv bevakning och kontroller från alla aktörer inom ett byggprojekt.
- Begränsning av antalet led i byggprocessen.
- Införande av legitimation för alla på byggplatser.
- Ökad omsorg vid val av entreprenörer.
- Ökade resurser hos Skatteverket, som idag saknar tillräcklig kapacitet.
- Effektivare kontroll av arbetslösa inom byggsektorn.
- Sträva efter att anlita kända entreprenörer, som man vet är seriösa.
- Ökad medvetenhet hos beställare om vad som är rimliga prisnivåer för seriösa tjänster.
- Ökade krav från beställare på information från sina leverantörer.
- Bättre kontrollmöjligheter för beställaren.
- Enklare rutiner för att kontrollera var en person är anställd.
- Samverkan mellan fackförbund och lokala arbetsgivare.
- Sänkning av skatter och avgifter.
- Avdragsrätt för ROT-arbete mot fastighetsskatt för bostäder.
- Skärpta krav på huvudentreprenörers kontrollansvar från beställare.
- Möjlighet för arbetsgivaren att direktförhandla med alla anställda.
- Utökad myndighetskontroll av alla led i byggprocessen.
- Tillgång till mer personlig detaljinformation om inhyrd personal.

- Veckoredovisning från entreprenör om all personal som funnits på byggplatsen.
- Mer frekventa kontroller av fackförbund på byggplatser.
- Certifiering av företag som ”seriösa”.
- Ökat samarbete mellan beställare och Skatteverket.
- Effektiv telefonservice och Internettjänst från Skatteverket.
- Lättillgänglig information om företag som har blivit straffade för skattebrott m m.
- Mer intensiv debatt i massmedia om problemen med svart arbetskraft.
- Checklista från Skatteverket på Internet.
- Ny myndighetsoberoende kontrollinstans som besöker arbetsplatser.
- Betalningsansvar för huvudentreprenör för alla skatter och avgifter.
- Ökad användning av ROT-avdrag.
- Mer noggranna rutiner vid upphandling.
- Ökad användning av Previsionssystemet.
- Ökad opinionsbildning för att höja den allmänna skattemoralen.
- Snabbare reaktioner på ej inbetalda skatter och avgifter.
- Möjlighet för Skatteverket att få utdrag ur löneregister och senaste lönebesked.

De föreslagna åtgärderna kan i princip sammanföras i tre kategorier, som förekommer med störst frekvens:

- Sänkning av skatter och avgifter för att göra svart arbete mindre lönsamt.
- Effektiv identifiering av alla personer på byggplatsen.
- Ökad samverkan mellan byggbranschens aktörer, beställare och myndigheter.

En gemensam nämnare för många av de intervjuades förslag är önskemål om enklare, effektivare och bättre uppdaterade informationsflöden mellan olika parter inklusive Skatteverk och myndigheter.

5. ANSVAR FÖR ÅTGÄRDER MOT SVART ARBETSKRAFT

Det finns en hel del skillnader mellan de olika intervjuade grupperna när det gäller synen på ansvar för att hindra användning av svart arbetskraft. Huvudentreprenören anses av nästan hälften av de intervjuade tillhöra dem som har störst ansvar för åtgärder. Denna uppfattning är starkast bland beställarna, men delas även av en tredjedel av byggentreprenörerna. Även hantverks- och installationsföretag är mer tveksamma med en 40-procentig svarsandel. Drygt hälften av den senare gruppen anser i stället att det är beställare/byggherre, som har huvudansvaret.

Att det största preventiva ansvaret skulle ligga hos andra entreprenörer och hantverksföretag anser omkring 20 procent inom respektive grupp och att staten eller Skatteverket skulle ha huvudansvaret hävdas av mindre än 20 procent i tre av grupperna. Ungefär en fjärdedel av hantverks-/installationsföretagen har dock denna uppfattning.

Under svarsalternativet ”annat” är det fackförbund, regeringen, gemensamt ansvar och respektive arbetsgivare som dominerar svaren.

Källa: Industrifakta AB

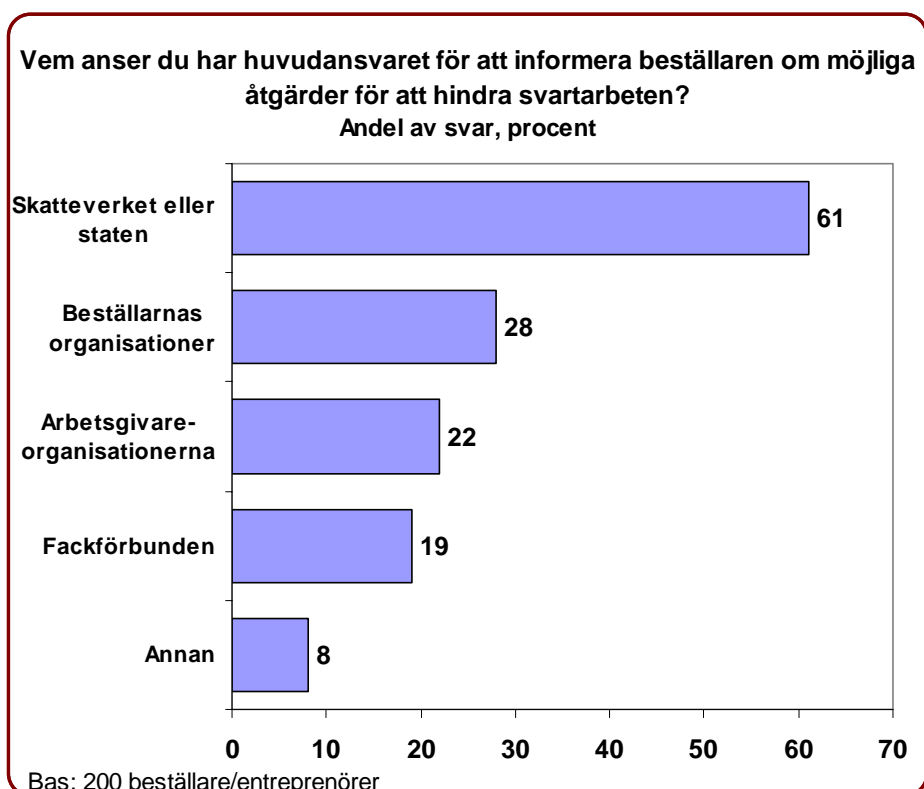
Vem anser du är den som har det största ansvaret för att hindra användningen av svart arbetskraft?

	Totalt	Privata beställare	Offentliga beställare	Byggnads-/anläggningsentrepren.	Hantverks-/installationsföretag
Huvudentreprenör	48	60	58	32	40
Beställare/byggherre	33	20	34	26	52
Andra entreprenörer och hantverksföretag	19	18	22	18	18
Staten eller Skatteverket	17	14	12	18	24
Annan	11	12	8	22	2

En närliggande fråga till den ovan redovisade är vem som anses ha huvudansvaret för att informera beställaren om möjliga åtgärder mot svartarbeten. Att detta primärt faller på Skatteverket eller staten anser ca 55-65 procent av respektive grupp. När det gäller andra gruppers ansvar finns det däremot skillnader mellan gruppernas åsikter.

- Att arbetsgivareorganisationerna skulle ha störst ansvar för detta anser större andelar av privata beställare och hantverks-/installationsföretag än övriga grupper. Endast 10 procent av de offentliga beställarna har denna uppfattning.
- Att ansvaret ligger hos beställarnas organisationer anser många hantverks-/installationsföretag, men däremot en väsentligt mindre andel av byggentreprenörerna.
- Att fackförbunden skulle ha detta ansvar är det minst andel av de intervjuade som tycker och den allra lägsta svarsfrekvensen finns hos offentliga beställare.

Vanligaste svar under rubriken ”annat” är gemensamt ansvar, fackförbunden, regeringen samt respektive arbetsgivare.

Källa: Industrifakta AB

Vem anser du har huvudansvaret för att informera beställaren om möjliga åtgärder för att hindra svartarbeten?

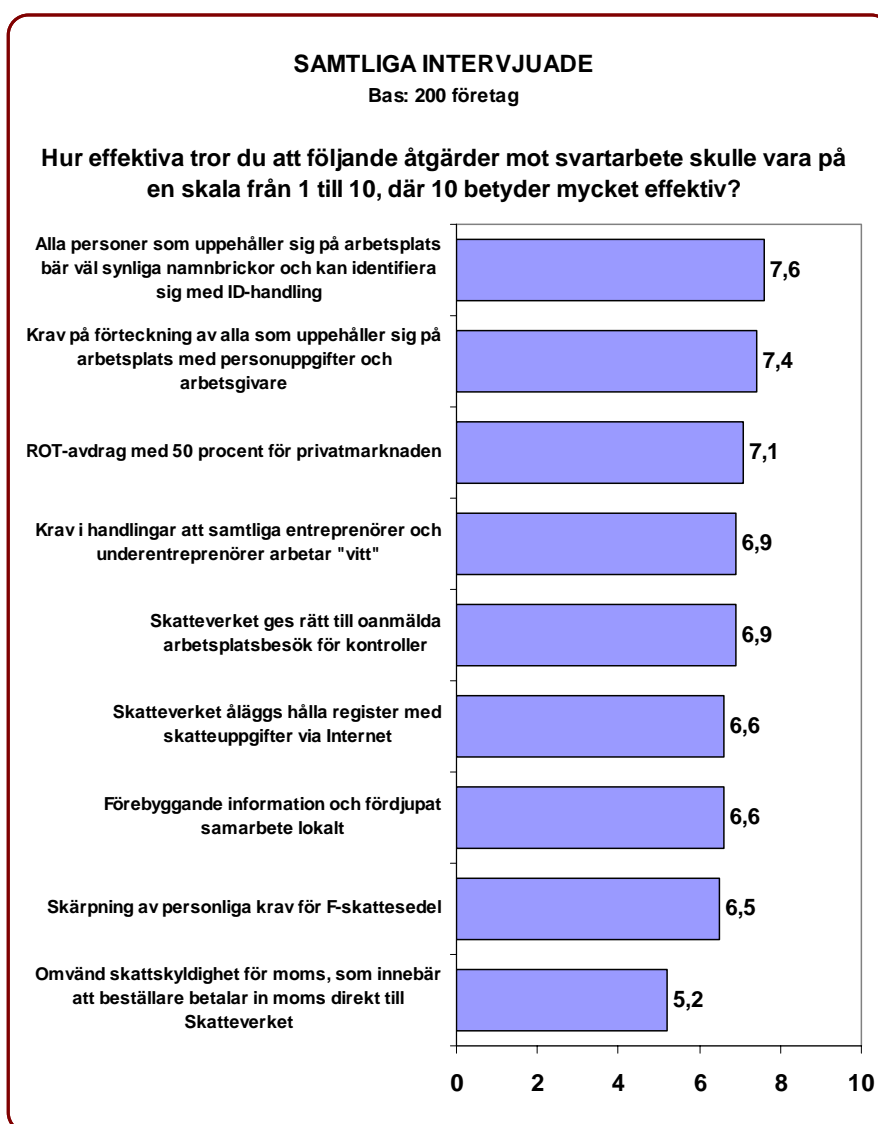
	Totalt	Privata beställare	Offentliga beställare	Byggnads-/anläggningsentrepren.	Hantverks-/installationsföretag
Skatteverket eller staten	61	54	62	62	64
Beställarnas organisationer	28	26	28	18	38
Arbetsgivareorganisationerna	22	30	10	20	28
Fackförbunden	19	20	14	18	24
Annan	8	12	8	6	6

6. BEDÖMDA EFFEKTER AV FÖRESLAGNA ÅTGÄRDER MOT SVARTARBETE

För att få en bild av troliga effekter av det åtgärdsprogram, som tagits fram av Arbetsgruppen mot svartarbete inom byggnadssektorn, har de intervjuade fått ta ställning till flertalet förslag i detta.

Bedömd effekt av föreslagna åtgärder mot svartarbete i åtgärdsprogram

Medelvärden på värdeskala 1-10 (1 = inte alls effektiv/10 = mycket stor effekt)

Källa: Industrifakta AB

Samtliga totala medelvärden av svaren ligger över 5,0 på den tiogradiga värdeskalen. Detta innebär att man bedömer att samtliga åtgärder har en rimligt god effekt, men det finns samtidigt tydliga skillnader mellan dessa.

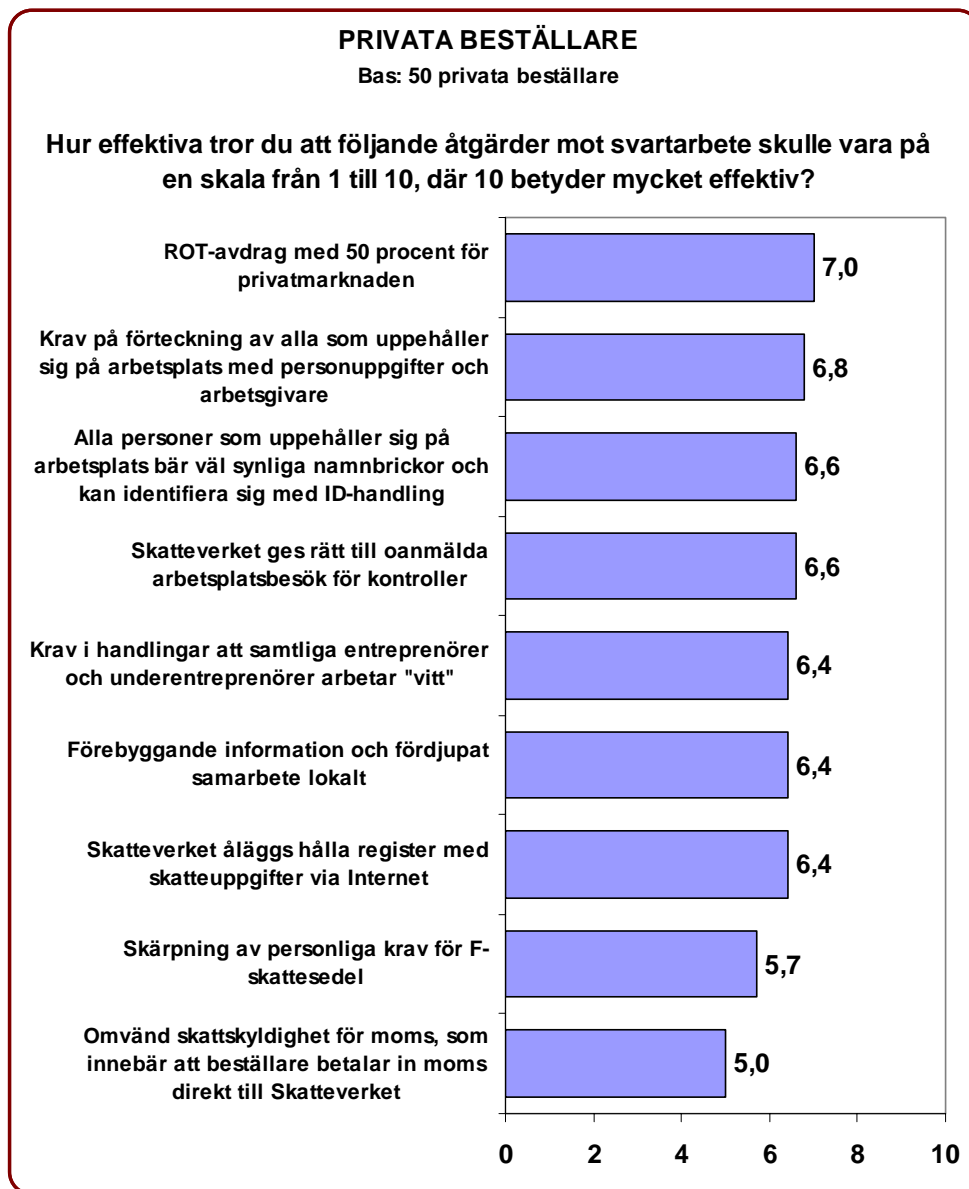
De tre åtgärder som bedöms ge de största effekterna mot svartarbete med medelvärden över 7,0 är tydlig identifiering av alla som befinner sig på byggplatsen, krav på förteckning av dessa med personuppgifter och arbetsgivare samt ett nytt 50-procentigt ROT-avdrag för konsumentmarknaden. De två första av dessa förslag överensstämmer väl med de egna förslag och kommentarer, som lämnats tidigare av de intervjuade. Att ett utökat ROT-avdrag kan ge betydande effekt på konsumentmarknaden bekräftas både av en parallell studie med villahushåll och tidigare gjorda undersökningar inom denna sektor.

Två förslag som får värden mycket nära 7,0 och därmed också uppfattas som effektiva är krav i handlingar på att entreprenörer arbetar vitt samt att Skatteverket ges rätt till oanmälda arbetsplatsbesök för kontroller. Dessa ligger också i linje med de intervjuades kommentarer i samband med övriga frågor när det gäller samarbete mellan olika aktörer och Skatteverkets resurser.

Något lägre värden omkring 6,5 får krav på register hos Skatteverket med skatteuppgifter via Internet, förebyggande information och fördjupat lokalt samarbete samt en skärpning av personliga krav för F-skattesedel. Även dessa önskemål har framförts i samband med andra frågor i utvärderingen.

Det lägsta medelvärdet på 5,2 får införande av omvänd skattskyldighet för moms.

Nedan redovisas även fördelning av bedömningarna av föreslagna åtgärders effekter per kategori.

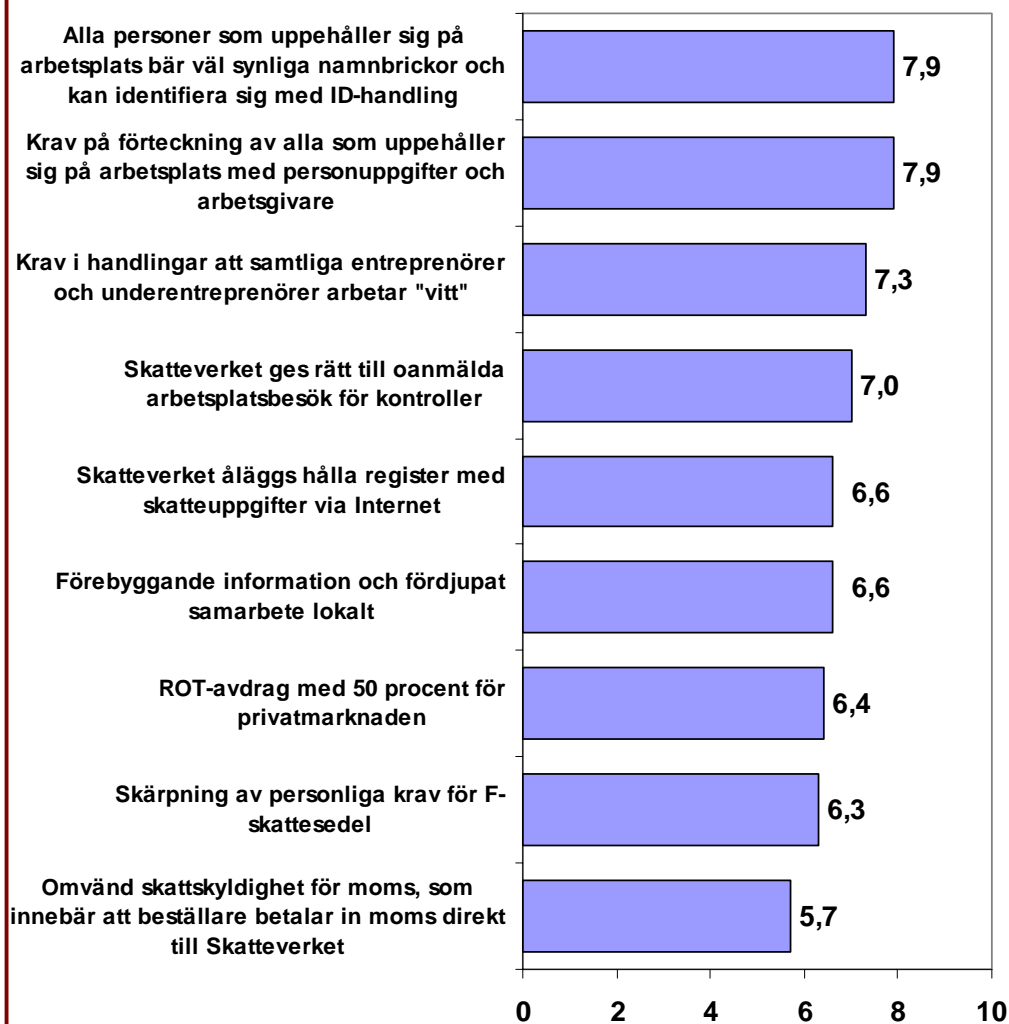
Källa: Industriefakta AB

De privata beställarna ger genomgående lägre värden när det gäller effekten av föreslagna åtgärder och det finns även vissa skillnader i rangordning. Störst avvikelser gäller ID-handlingar för alla som befinner sig på byggplatsen och skärpning av personliga krav för F-skattesedel, där värdena är påtagligt lägre än genomsnittligt.

OFFENTLIGA BESTÄLLARE

Bas: 50 offentliga beställare

Hur effektiva tror du att följande åtgärder mot svartarbete skulle vara på en skala från 1 till 10, där 10 betyder mycket effektiv?

Källa: Industrifakta AB

De offentliga beställarna skiljer sig tydligt från sina privata kollegor i sina bedömningar och är i flera fall något mer positiva än genomsnittet. Särskilt tydligt är detta bl a när det gäller krav på förteckning över personer som uppehåller sig på arbetsplats och omvänd skattskyldighet för moms. Mindre positiv än genomsnittet är man till ett 50-procentigt ROT-avdrag för konsumentmarknaden, vilket kanske inte tillhör denna grups intresseområden.

BYGG- /ANLÄGGNINGSENTREPRENÖRER

Bas: 50 bygg- /anläggningsentreprenörer

Hur effektiva tror du att följande åtgärder mot svartarbete skulle vara på en skala från 1 till 10, där 10 betyder mycket effektiv?

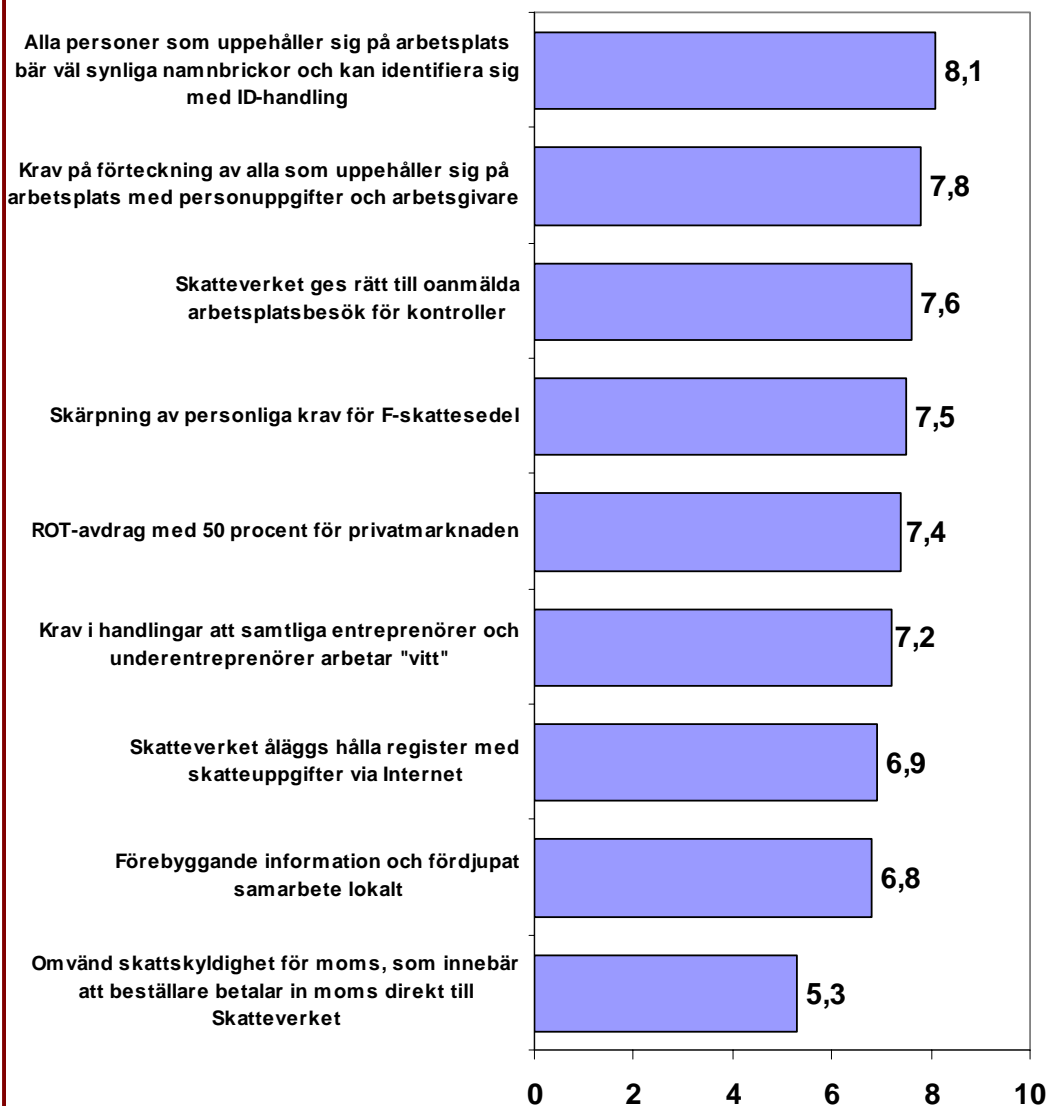
Källa: Industriefakta AB

Bygg- och anläggningsföretagen ligger relativt nära genomsnittet med några undantag. Man är något mindre positiv till att Skatteverket ges rätt till oanmälda arbetsplatsbesök och något mer positiv till ett 50-procentigt ROT-avdrag för konsumentmarknaden.

HANTVERKS- /INSTALLATIONSFÖRETAG

Bas: 50 hantverks- /installationsföretag

Hur effektiva tror du att följande åtgärder mot svartarbete skulle vara på en skala från 1 till 10, där 10 betyder mycket effektiv?

Källa: Industrifakta AB

Hantverks- och installationsföretagen är genomgående mer positiva till de presenterade förslagen och i flera fall är avvikelserna relativt stora. Särskilt gäller detta ID-handlingar för alla som befinner sig på byggplatsen, oanmälda arbetsplatsbesök från Skatteverket samt skärpning av personliga krav för F-skattesedel.

En övergripande slutsats av de intervjuades bedömningar är att samtliga föreslagna åtgärder är relativt väl motiverade med hänsyn till väntade effekter. Samtidigt är det mycket som pekar på att en bred insats med samtliga eller flertalet åtgärder troligen är mest effektivt för att inom rimlig tidsrymd åstadkomma en påtaglig minskning av svartarbeten inom den professionella byggmarknaden. Man kan även notera en relativt god samstämmighet mellan de intervjuade gruppernas bedömningar och avvikelser kan i vissa fall bero på hur olika åtgärder skulle påverka den egna verksamheten på ett praktiskt plan.

7. KOMMENTARER FRÅN DE INTERVJUADE

Många av de intervjuade beställarna och entreprenörerna har lämnat kompletterande kommentarer till sina svar i samband med den genomförda utvärderingen. Dessa återspeglar i många fall starka önskemål om att man hittar effektiva åtgärder för att minska svartarbete i olika former. Detta gäller både inom den professionella byggnadsverksamheten och på konsumentmarknaden. Lämnade kommentarer och förslag till åtgärder visar att många har ägnat de behandlade frågorna en hel del uppmärksamhet och i många fall har beställare och entreprenörer utarbetat egna rutiner för att försvåra svartarbete. Det finns även en grupp, som visar en viss uppgivenhet och tveksamhet när det gäller möjligheterna att få till stånd mer genomgripande förändringar i positiv riktning.

Det finns några gemensamma nämnare som återkommer i de intervjuades kommentarer och förslag och dessa kan sammanfattas i följande punkter:

- Den stora prisskillnaden mellan vita och svarta tjänster är ett starkt incitament för att välja de sistnämnda och försvårar ofta genomförandet av olika motåtgärder. Många företag efterlyser lägre byggmoms och sänkta marginalskatter.
- En tilltagande internationalisering med fler utländska företag och nya typer av arbetskraft anses av många leda till en allt mer komplex och svårkontrollerad byggmarknad, där olika typer av aktörer arbetar under mycket varierande villkor och förutsättningar.
- De kontrollfunktioner och eventuella organ som sätts in för att begränsa svartarbete måste ha tillräckligt stora resurser för att verkligen uppnå avsedda effekter. Det är även av stor betydelse av de regler och sanktioner som finns eller införs tillämpas med stor tydlighet och konsekvens för att uppfattas som trovärdiga.
- Införande av ett permanent och helst större ROT-avdrag bedöms vara en åtgärd med positiva incitament, som snabbt minskar omfattningen av svarta tjänster.
- För att uppnå långsiktigt uthålliga resultat av olika åtgärder mot svartarbete krävs ett kontinuerligt och mer djupgående samarbete mellan alla aktörer inom byggprocessen inklusive Skatteverk och myndigheter.